

Justitiedepartementet

Svar på promemoria Stärkt skydd för valhemligheten

Flera av de remissinstanser som yttrat sig över 2015 års vallagsutrednings förslag om stärkt skydd för valhemligheten vill se en översyn av det befintliga valedelsystemet. Bland dem finns Valmyndigheten, Sveriges Kommuner och Landsting och ett antal kommuner. Dessa anser att valedelsystemet bör ses över i sin helhet och att ett förenklat och förbättrat system bör vara på plats till de allmänna valen 2022. Frågor som neutrala valedlar och hur väljare med synnedläggelse ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon, bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I den nu föreliggande promemorian från Justitiedepartementet konstateras att frågan om att vidta åtgärder för att stärka skyddet för den enskilde väljaren mot yttre påverkan vid röstningen (genom ändringar i fråga om kraven på hur valedlar görs tillgängliga vid röstmottagningsstället) är betydligt mer avgränsad än frågan om att göra en fullständig översyn av hela valedelsystemet. Man gör även bedömningen att det är angeläget att snabbt vidta åtgärder i syfte att stärka skyddet för valhemligheten redan inför 2019 års val till Europaparlamentet.

I den andra delen av förslaget som presenteras i promemorian, gällande stärkt valhemlighet genom bättre möjlighet att personrösta, väljer Örebro kommun att inte yttra sig.

Synpunkter på ett förbättrat skydd mot insyn från andra väljare

Förslag: I anslutning till ett röstmottagningsställe ska det ordnas en avskärmd plats där valedlar kan läggas ut. Om en sådan plats inte kan anordnas i anslutning till röstmottagningsstället får den i stället ordnas inne i lokalen.

För att kravet ska anses vara uppfyllt bör det krävas att valedelstället effektivt ska skyddas från insyn från andra väljare. Ett krav på en avskärmd plats bör samtidigt erbjuda goda möjligheter för röstmottagarna att upprätthålla

ordningen bland valsedlarna, i syfte att motverka sabotage från väljare som ersätter valsedlar av en viss typ med sedlar av annan typ, eller blandar samman och plockar bort vissa valsedlar. Röstmottagarna måste utöva kontrollen av valsedelställen med respekt för väljarens integritet.

I beskrivningen av förslaget menas att ett krav på avskärmning kan tillgodoses av kommunerna utan att det förutsätter omfattande investeringar i kostsam utrustning. Ansvaret för att säkerställa uppfyllelse av kravet vilar på kommunernas valnämnder. Enligt förslaget ska ett stort mått av frihet finnas för kommunerna att välja hur kravet ska uppfyllas, för att inte begränsa kommunernas lagstadgade rätt till självstyre. Detta ger också möjlighet att hitta olika lösningar utifrån röstmottagningsställets skiftande förutsättningar. Förslaget kommer sannolikt medföra ett behov av att utöka antalet röstmottagare, för att ordningen i och omkring valsedelställen ska kunna upprätthållas och flödet i lokalen kunna styras.

Förslaget påpekar att det är valnämnderna som ansvarar för hur valsedlarna ska placeras i vallokaler och röstningslokaler. Valnämnderna bestämmer också i vilken ordning valsedlarna ska vara uppställda, samt om partierna får ställa upp valsedlar själva eller om sedlarna ska lämnas till röstmottagarna, som sedan ställer upp samt fyller på i valsedelställen. Fördelen med det senare är att det blir lättare för röstmottagarna att upprätthålla ordningen i valsedelställen, samt att det minskar antalet personer som uppehåller sig runt valsedelställen. Vidare pekar man i förslaget på att utbildning och information samt en tydligare styrning av flödet i lokalen kan bidra till att stärka skyddet för valhemligheten.

Förslaget kan innebära att kommunerna i några fall måste överväga om vissa lokaler inte kan fortsätta att användas för röstmottagning. Reformen får inte innebära att vissa väljare får svårare eller inte kan lämna sina valsedlar. Man bedömer dock att de praktiska problem som kan uppstå ska kunna lösas utan att tillgängligheten påverkas.

Konsekvenser

Förslaget medför ökade kostnader för genomförandet av val, dels med engångskostnader om ca 1000-2000 kr per vallokal för inköp av material, och dels med kostnader om 2600 kr per lokal vid varje val för ytterligare en röstmottagare under valdagen. I förslaget framgår att det statliga stödet till kommunerna bör ökas engångsvist med 17 mkr för att täcka kostnaderna för anskaffning av nytt avskärmningsmaterial. Därutöver bör anslaget till kommunerna tillfälligt utökas med 15 mkr vid varje kommande val för att täcka ökade personalkostnader i vallokalerna under valdagen.

Förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen i viss begränsad omfattning. Kravet om avskärmning är en ny skyldighet för kommunerna och det kan leda till att kommunerna behöver överväga anpassningar av de lokaler som brukar användas under val. Förslaget innebär en förstärkning av valhemligheten som

är betydelsefull för att upprätthålla förtroendet för valförfarandet. Det lämnas åt kommunerna, att inom ramen för det kommunala självstyret själva avgöra hur kravet ska uppfyllas i det enskilda fallet. Målet med åtgärderna bedöms inte kunna uppfyllas på något mindre ingripande sätt, och förslaget bedöms därför inte inskränka det kommunala självstyret mer än vad som är nödvändigt med hänsyn till dess syfte.

Örebro kommuns synpunkter på förslaget

I motsats till de svar vi (och många andra kommuner) lämnat i tidigare betänkanden, är Örebro kommuns inställning till det nu föreliggande förslaget om skärpt avskärmning av valsedelställen mer positiv. Beträffande placeringen av valsedelställen speglar förslaget det arbetssätt vi redan implementerat i många vallokaler och förtidsröstningsställen inom Örebro kommun och dessutom funnit vara effektivt. Att till detta anordna enkla men effektiva avskärmningar vid valsedelställen är varken svårt eller kostsamt. Örebro kommun hyser fortfarande stora förhoppningar om en kommande genomgripande översyn av det nuvarande valsedelssystemet. Fram tills att ett bättre och enklare system har utarbetats, är förslagens förändringar tillräckliga för att svara mot de krav på förändring som enligt Justitiedepartementets mening finns.

Samtidigt är det viktigt att poängtera att valhemligheten avgörs bakom valskärmen, samt att det för väljaren redan finns olika sätt att skydda sig mot att andra ska få reda på hur denne väljer genom att se vilka valsedlar väljaren plockar åt sig. Författarna till förslaget konstaterar (liksom många andra före dem) att skyddet för valhemligheten i den svenska valmodellen redan är fullgott. Förslaget ska därför ses som ett extra skydd, som erbjuder väljaren en utökad upplevelse av att få genomföra valet på ett tryggt och säkert sätt. Tillsammans med de bättre förutsättningar som en mer genomtänkt placering av valsedelställen medför, måste betydelsen av en striktare styrning av flödet inom både vallokal och röstmottagningsställe betonas. Att se till att väljaren får vara ensam vid ett valsedelställe, som är rätt placerat i förhållande till övriga väljare i kön, får anses vara minst lika viktigt som en avskärmning i detta sammanhang.

Att röstmottagare ofta befinner sig i anslutning till valsedelställen är ofrånkomligt, då detta samtidigt är en förutsättning för att hålla ordning och motverka att enskilda väljare genomför sabotage genom påverkan i valsedelställen.

Sammantaget bör förslaget ge vissa positiva effekter på väljarnas generella uppfattning om det svenska valsystemet. Utifrån de begränsningar som det nuvarande valsedelssystemet innebär, bör förslaget också medföra vissa positiva effekter på tilliten till att val i Sverige kan genomföras på ett tillräckligt säkert sätt.

Med ovanstående synpunkter och kommentarer tillstyrker Örebro kommun förslaget om förbättrat skydd mot insyn. Örebro kommun avstår att kommentera eller ha synpunkter på förslaget om förstärkt valhemlighet genom bättre möjlighet att personrösta.

Kenneth Nilsson
Ordförande Kommunstyrelsen Örebro kommun